

Карпов В.В., доктор історичних наук, завідувач кафедри мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ)

СИМВОЛІКА ВІЙСЬКА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

У статті комплексно досліджено генезу української військової символіки війська Української держави Павла Скоропадського. Результати осмислення сутності цього процесу у війську Української Держави 1918 року можуть слугувати важливою складовою у дослідженні сучасних проблем військового будівництва та розвитку військово-історичної науки. Процес становлення самостійної України виявив об'єктивну необхідність створення військових формувань, а їх символічне позначення стало складовою державної політики. Доведено, що символіка війська Української держави гетьмана Павла Скоропадського має національний характер.

Ключові слова: військо, символіка, Визвольні змагання, Українська Держава, Павло Скоропадський.

Лютнева революція 1917 року в Російській імперії започаткувала в Україні розгортання національно-визвольного руху та процес формування власного війська. У складі російської армії поширився рух за українізацію та виділення вояків-українців в окремі військові частини. До найвідоміших в історії належать військові частини 1-го Українського корпусу на чолі з генерал-лейтенантом Павлом Скоропадським.

Окрім цих українізованих формувань, існував ряд частин, створених самочинно в тилу та добровольчих утворень. У цих новостворених військових частинах з'явилися власні специфічні військові відзнаки для розпізнавання їх з-поміж інших частин. Українські військові формації, утворені з числа добровольців по різних містах України, були позбавлені централізованого військового керівництва і мали повну свободу своїм ініціативам у питанні вироблення військової символіки національного характеру, чим широко й скористалися. Творення власне української військової символіки на початковому етапі мало стихійний характер. Переважало загальне прагнення до використання історичних традицій українського війська часів козаччини без урахування вимог тогочасного періоду військової діяльності. Передусім це стосувалося зовнішнього вигляду і розрізнення за уніформою, і тому різні полки,

загони, курені буйно зацвіли різноманітною кольоровістю уніформ і багатством їх похрою – черкесок, жупанів, широких штанив тощо.

29 квітня 1918 р. політична ситуація в Україні докорінно змінилася – було встановлено гетьманське правління Павла Скоропадського, яке діяло до 14 грудня 1918 р. «В это время мои отряды выступили и захватили учреждения, согласно выработанному уже порядку. В отличие от частей, находящихся на стороне Центральной Рады, у каждого моего сторонника была белая повязка на левом рукаве и малиновая на правом» – пише Павло Скоропадський у своїх споминах [10, с.156]. Зазначимо, що у прихильників Центральної Ради були жовто-блакитні пов'язки і це може свідчити про ціннісний імператив.

У перші місяці Гетьманату розпочалося створення основ нового державного устрою [9, с.396]. На період Гетьманату П. Скоропадського припадає процес опрацювання та вироблення державної та військової символіки. У цей час виконано основну роботу щодо створення однострою для української армії, зокрема встановлено українську кокарду, погони, почалося розроблення польової форми, запроваджено спеціальну форму для корпусів і дивізій війська Української держави, а також штабу і конвою гетьмана. Український дослідник фалеристики В. Воронін довів, що саме у цей

період було опрацьовано нагородну систему Української держави [1, с.31].

Із опрацюванням одностроїв розроблялася і символіка гетьманського війська. Простежується використання козацької символіки XVII–XVIII ст. Булава, бунчук і козацький прапор, поруч із назвою вояка – козак, виступають свідченням успадкування традицій козацького війська. Булаву уживали на погонах, кокардах на кашкетах військовослужбовців гетьманської гвардії – Окремої Сердюцької дивізії. Козацькі прапори розміщені обабіч центрального медальйону з Тризубом блакитного кольору на нагрудному знаку випускників Інструкторської школи старшин [16, с.10-11].

Весною 1918 р. гетьманом П. Скоропадським була створена державна геральдично-прапорна комісія під юрисдикцією Міністерства морських справ, яка мала виготовити низку прапорів для українського морського флоту, армії, дипломатичної служби, гетьманського двору та інших державних установ. Також у Севастополі, а пізніше в Одесі діяла морська геральдична комісія.

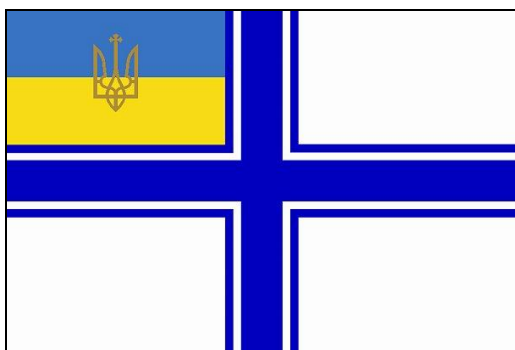

Фото 1. Військово-морський прапор Державного флоту України, 1918 р.

У липні та вересні 1918 р. П. Скоропадський затвердив два комплекти морських прапорів, прапори для армії та дипломатичної, консульської служби тощо [12, с.2]. За основу військово-морського прапора Державного флоту України було взято прапор Лиманської козацької флотилії: на білому полотнищі синій хрест. За прикладом військово-морського прапорництва Великої Британії та Німеччини синій хрест отримав біло-синю облямівку. Автор проекту прапора Юрій Нарбут у верхньому кряжі розмістив державний прапор із золотим тризубом, середній зуб якого мав форму хреста (фото 1). Крім того, були опрацьовані й посадові прапори українського державного

флоту: прапор міністра морських справ і прапор командувача флоту. Прапор міністра морських справ являв собою прапор флоту, на середину хреста якого був накладений якір у квадраті з білим полем (фото 2). На прапорі командувача флоту на середину хреста накладався малинового кольору щит із зображенням на ньому святого архистратига Михаїла (фото 3) [7, с.126].

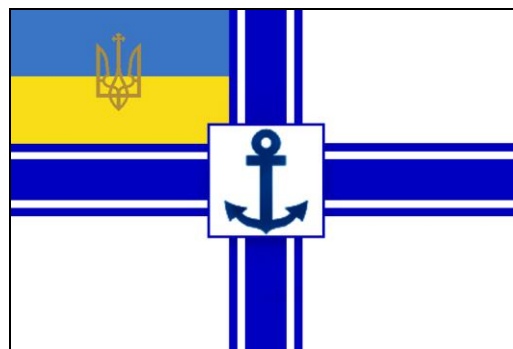

Фото 2. Прапор міністра морських справ Української Держави

Щодо офіційного затвердження військово-морської символіки, то гетьманом П. Скоропадським 15 липня 1918 р. було видано закон про уніформу для державного українського флоту, а 18 липня – закон про військово-морський прапор флоту [17, с.90].

Восени розпочалася зміна діючих назв військових кораблів на українські. Цей процес також можна віднести до одного з напрямів символічного означення війська та формування комплексу військово-морської символіки. Першим 17 вересня 1918 р. був переймено-ваний канонірський човен «Кубанець», що отримав нову назву «Запорожець». Згодом бронепалубний крейсер «Память Меркурія» перейменовано на «Гетьман Іван Мазепа». На листопад Українська держава мала у своєму розпорядженні майже весь Чорноморський флот, що базувався у Севастополі та Мозирську річкову флотилію [17, с.78].

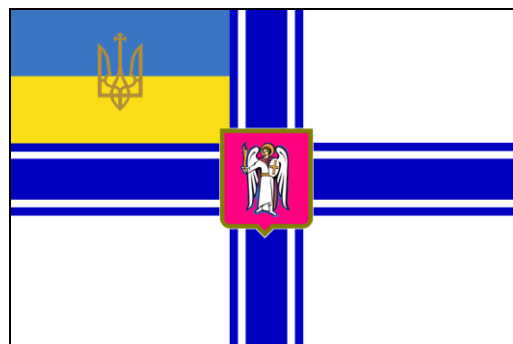

Фото 3. Прапор командувача флоту

Уряд П. Скоропадського при формуванні власної армії [18, с.268] вирішив встановити нову форму військовиків. 5 червня 1918 р. вийшов гетьманський указ в якому зазначалося: «Згідно з наказом Ясновельможного пана Гетьмана, форма військових Української армії повинна бути замінена, і зараз створена комісія для розробки проекту форми. Тому до остаточного створення і затвердження форми військових Української армії всю видачу одягу старшинам і козакам зупинити» [14, арк.133].

Створена гетьманом П. Скоропадським комісія з проектування й вироблення зразків нових одностроїв для Української армії і флоти як одне з найперших своїх завдань визначила розроблення знаків розрізнення або рангових відзнак. 16 червня 1918 р. військове відомство видало наказ, яким встановлювалися погони для старшин Української армії [14, арк.147-147зв.].

Погони виготовляли із золотого або срібного брузументового шнура, плетеного «ялинкою». В «ялинку» вплітали сині шовкові нитки й пришивали на погон із сукна, прикріплюючи у верхньому кінці металевим гудзиком. На погонах ранги позначали ромбоподібними зірочками або булавами в одну лінію. Призначалися погони для генеральної старшини, штаб-старшин, оберстаршин і старшин.

Похідний погон виготовляли із сукна захисного кольору із закругленим верхнім ріжком, колір бічного канта відповідав роду військ. Посередині вздовж погона нашивали відповідно до звання одну або дві стрічки, також захисного кольору.

Особливий конвой і старшини штабу Ясновельможного пана Гетьмана отримали знак розрізнення на форму – дві перехрещені булави. Його носили на кашкеті зверху над кокардою. Військові лікарі й фармацевти також мали свої емблеми: лікарі на погонах – золотий або срібний ескулапів жезл, ветеринарні лікарі – золотого чи срібного змія, фармацевти – золоту чашу з двома зміями [14, арк.204-205].

Ще раніше, 28 червня 1918 р. для молодшої старшини встановлено нову систему нумерації на погонах: командири інженерних полків і артилерії мали на погонах номери римськими цифрами, а командири піхотних дивізій, легких артилерійських бригад і полків – номери арабськими цифрами [14,

арк.194].

Згодом, у липні, встановлено колір погонів для кінної артилерії (гармати) і панцерних дивізіонів: у кінній артилерії погон нашивали на червону тканину з жовтим кантом, у панцерних дивізіонах – на таку саму тканину без канта. Наряддя погона було золотим [14, арк.258]. У серпні 1918 р. введено погони для генеральної старшини Української армії. На них були дві зигзагуваті смужки, вишиті гладдю з розміщенням ниток «у ялинку». Старшині дозволялося носити португеті.

У той же час для всіх військ Української армії вперше встановлено кокарду. Вона мала вигляд золотої опуклої ребристої зірки круглої форми, у центрі якої був круг блакитної емалі з вузькою золотою смужкою й накладеним золотим гербом Української держави. Кокарду виготовляли двох видів – металеву і штамповану. Для козаків Української армії встановлено таку саму кокарду, але замість емалі на ній використали фарбу [14, арк.134].

Для штабу і конвою Ясновельможного пана Гетьмана 3 липня 1918 р. затверджено таку похідну форму: «мундир-жупан із сукна захисного кольору зі сторчковим коміром; комір з малиновим кантом – для старшин, із шовковим шнуром захисного кольору – для штабістів і особистого конвою; для осавулів на жупан нашивали розетку з трьох петельок захисного шовкового шнура на спині й посередині на полах» [14, арк.204-205].

Крім того, на погони пришивали золоті літерні позначки «Ш.Г.В.У.» (Штаб Гетьмана Всієї України), «О.Г.К.» (Особистий Гетьмана Конвой) [6, с.111; 13, с.44]. Для козаків довжина жупана була коротша, ніж для старшини. Штани (шаровари) для старшини виготовляли сіро-синього кольору з малиновим кантом, фасон – подовжені бриджі. Для козаків – такі самі штани, але без канта [14, арк.205].

Для генералів Української армії було запропоновано похідну форму на зразок одностроїв, розроблених для офіцерів штабу і конвою гетьмана. Це були сіро-сині штани з генеральськими дворянними лампасами, колір яких відповідав певному роду військ [14, арк.375].

21 серпня 1918 р. гетьман України затвердив похідну форму для старшин і козаків Української армії. Вона складалася із сорочки-френча захисного кольору, комір сторчковий, погони пришивали на плечах. Для козаків і старшин штани виготовляли із сукна крою

напівгаліфе з легким бриджем.

Кашкет захисного кольору – за англійським фасоном зі шкіряним ремінцем і дашком. Шинелі для козаків шили з селянського сукна сіро-брунатного кольору, погони з такого ж сукна пришивали на плечі. У старшини і генералів була така сама шинеля, але в старшини комір, а в генералів хлястик та обшлага обшивали кантом [14, арк.450-453].

Для Сердюцької дивізії окремо запроваджено похідну форму – для піхоти, артилерії та інженерної сотні. Ця форма відрізнялася від загальної форми Української армії тим, що по верхньому краю коміра вшивали синій кант, по нижньому краю – кант з приладного сукна кольору відповідного роду зброї. Штани зразка «бридж» і кашкет виготовляли із сукна сіро-синього кольору. На кашкеті замість кокарди носили зорю. Для полків було визначено пампасне сукно певного кольору: 1-й і 2-й полки мали краповий, 3-й і 4-й – жовтогарячий, артилерія й інженерні сотні – яскраво-червоний [14, арк.376-377].

Крім того, Сердюцький Лубенський кінно-козацький полк цієї ж дивізії мав свою форму. Парадний однобортний мундир для козаків полку виготовляли із синьої тканини з погонами з білого вовняного джгута, який нашивали по всьому мундиру. Для мундира старшини джгута робили срібні, з жовтими і блакитними нитками. Мундир штабстаршини і обер-старшини був такий же, як у старшин, тільки на комірі й рукавах нашивали сердюцький срібний брузумент із зигзагом [14, арк.376зв.]. Кашкет до форми Сердюцького полку мав синій верх з трьома білими облямівками і з жовтою околицею. Для козаків його виготовляли без дашка, для старшини – з дашком. До парадної форми, крім кашкета, додавалася ще й біла смушкова шапка, на якій разом із зорею кріпився білий волосяний султан завдовжки 20 см. Для старшини по швах зверху шапки нашивали вузький срібний галун. У командира полку замість султана на шапці кріпилися два струсячих пера. Штани шили з крапового сукна. Щоденна форма своїм кроєм нічим не відрізнялася від парадної [14, арк.433-437зв.].

Перша козацько-стрілецька дивізія – дивізія сірожупанників отримала свою назву від сірого кольору форми (жупан і сірі штани) [7, с.388]. Її вироблено під час формування дивізії з числа військовополонених українців в Австрії. 27 серпня 1918 р. дивізія прибула до

міста Володимира-Волинського і ввійшла до складу Української армії [14, арк.385]. Знаки розрізнення сірожупанники носили на комірі. Система відзнак Сірожупанної дивізії була досить оригінальною, зокрема використанням як основного елементу рангових відзнак пшеничних колосків [15, с.99]. Автор проекту відзнак – художник Ю. Галицький [4, с.44]. У козаків це були срібні колоски, у старшини – золоті колоски на комірі, а за ними – вузька жовто-блакитна стрічка. Курінний (підполковник) мав на срібному галуні два золоті колоски, полковник – три. У генерала на золотому галуні були схрещені бунчук і булава.

На кашкеті носили овальну кокарду, що мала темно-синє коло з темно-бордовою серединою, на якій містилося зображення золотого тризуба (фото 4). Сам кашкет був сірого кольору, верх мав згладжену чотирикутну форму. Крім того, були ще шапки з темно-зеленим шликом [6, с.112].

Фото 4. Тризуби на розетках для кашкетів Армії Української Держави

О. Круковський дослідив виявлені у приватних колекціях відзнаки, що стосуються Сірожупанної дивізії. П'ять відзнак виготовили австрійські майстри на високому технологічному й мистецькому рівні за малюнками відомого художника Ю. Буцманюка. На всіх відзнаках зображена фігура архистратига Михаїла з піднятим угору мечем у правиці (фото 5); на чотирьох – жовтий лев спинається на скелю (фото 6); на трьох – тризуб. О. Круковський слушно вважає, що ідея поєднання на відзнаках двох символів України – святого Михаїла та лева – була важливою для українських вояків-наддніпрянців, бо символізувала й утверджувала в них ідею соборності та незалежності українських земель [8, с.10].

Фото 5. Відзнака із зображенням архистратига Михаїла

За родом військ знаки розрізнення нашивали на рукаві, вище ліктя: кулеметники – два схрещені кулемети на темно-зеленій тканині; артилеристи – дві схрещені гармати, а під ними бомба; вояки технічного куреня – молот і обценьки. Використання колосків як символу для системи розрізнення військовослужбовців простежуємо і при запровадженні у січні 1919 р. чинів, відзнак та однострою Галицько-українського полку імені Богуна.

Фото 6. Відзнака із зображенням золотого лева

На початку березня 1918 р. у таборах військовополонених у Німеччині та Австрії сформовано Першу Українську козаку дивізію, яку за кольором її форми називали ще диві-зією синьожупанників. Форма мала суто національно-історичний характер (сині козацькі жупани й широкі штани, шлик на шапці містився спереду, а не позаду) і була непридатною для польових умов.

Визначальним для військового будівництва у цей період став наказ Військовій офіції від 16 червня 1918 р. ч. 221, згідно з яким усім військовослужбовцям України повернуто «ті ранги і стани, які вони займали до більшо-вищого перевороту». Старшинські погони встановлено повсякденні (наказ від 16 червня 1918 р. ч. 221) [15, арк.41-42] і похідні (наказ від 18 червня 1918 р.

ч. 222) [15, арк.44]. Разом з тим, відзнаки посад на петлицях, встановлені наказом Військового міністерства від 1 квітня 1918 р. ч. 142, було скасовано.

У вересні 1918 р. комісія з проектування нових зразків форми видала накази, які доповнювали раніше розроблені зразки одягу для військовиків Української армії. Так, наказ від 3 вересня 1918 р. №554 уточнював погони для старшини піхоти Чорноморського окремого козацького коша. Погон пришивали на основу малинового кольору, наряддя було золоте. Похідний погон для коша виготовляли захисного кольору з малиновим кантом [14, арк.473].

У листопаді 1918 р. для старшин Генерального штабу введено білий кант на комі польової шинелі, а в генеральній старшини Генерального штабу такий кант мав бути ще й на хлястику і по верхньому краю обшлагів на рукавах [14, арк.550].

Скрутне економічне становище в країні внесло свої корективи у справу розроблення нової військової форми. Через брак потрібної тканини й неможливість пошиття старшинам шинелі встановленого зразка їм дозволялося носити українську чумарку нарівні з шинелею як одяг, що відповідав давнім козацьким традиціям [14, арк.542].

Єдиний однострій було запроваджено для всіх курсантів спільних юнацьких (офіцерських) шкіл (фото 7). Похідний мундир складався з френча, пошитого із захисного сукна старшинського зразка з малиновим кантом, сіро-синіх з малиновим кантом крою напів-галіфе штанів, кашкета з малиновим кантом на наголовку й малинкової околиці. Кокарда була загального козацького зразка. Погон виготовляли з малинового сукна, навколо всього погона нашивали золотий брузумент зав-ширшки 15 мм, між кантом з чорного сукна і галуном залишали смужку завширшки 2 мм. В артилерійських та інженерних школах для погонів використовували не малинове, а червоне сукно. Шинелю ввели сердюцького піхотного зразка.

Фото 7. Відзнаки старшинських шкіл – Юнацької, Спільної й Інструкторської

Дослідження показує, що на початку творення української армії не було сприятливих умов для відзначення військових формацій прапорами у розумінні Бойових прапорів військових частин. Військові частини, що постали в Україні, спонтанно вживали жовто-блакитний прапор, що ймовірно було ознакою їх національної або державної приналежності, аніж військовим атрибутом.

Найстарший прапор Армії Української Народної Республіки заснований у військовій частині, що розташовувалася у Москві. Він мав темно-червоний колір і зображення запорожця (козака з мушкетом) та козацьких атрибутів. Згодом прапор потрапив до України і використовувався 4-м полком Січових стрільців, які додали до нього білі стрічки з написом «полк С.С.», а потім Юнацькою спільною школою [2, с.824].

На розкішно розшитих прапорах Синьої дивізії були зображені св. Покрова (на прапорі Дорошенківського полку), герби України, хрести українського степового типу із козацькими атрибутами – сонцем, місяцем, зорями. Запорізька дивізія мала великий синій прапор із зображенням золотого тризуба, Чорношличний полк – прапор на зразок козацьких полкових хоругв зі скошеним зверху зовнішнім краєм із зображенням черепа та перехрещених кісток і написом «Україна або смерть», 4-й кінний полк – прапор із зображенням св. архи-стратиґа Михаїла [5, с.20].

В Українській армії практикувалося відзначення військових частин за досягнуті успіхи у виконанні бойових завдань. Окрім оголошення у наказі подяк, частини іноді нагороджували різними відзнаками. Гетьман П. Скоропадський у листопаді 1918 року оголосив 2-у Запорізькому пішому полку подяку за мужність у захисті кордонів Української держави і, разом з тим, увів почесну полкову відзнаку [7, арк.132]. Командирові полку отаманові П. Болбочану присвоєно звання полковника.

Дослідження теми символічного означення війська Української Держави Гетьмана Павла Скоропадського свідчить, що цей процес зумовлений загальними

закономірностями та внутрішніми протиріччями еволюції державної і політичної системи, суспільного і культурного життя й особливостями динаміки діяльності української армії.

Встановлено, що при розробленні однострою враховано давні традиції українського військового костюма, зокрема козацького. Булава, бунчук і козацький прапор, поряд із назвою воїна – козак, виступають як свідчення успадкування традицій козацтва та символами українського війська.

Система рангових відзнак української армії періоду Української Держави була досить складною і має ряд особливостей. Характерною ознакою систем відзнак є опрацювання власної української термінології.

Проаналізувавши діяльність керівництва українських державних формацій бачимо, що воно надавало великого значення створенню нагородної системи та вживало заходів щодо її опрацювання й утвердження. На розвиток системи українських державних військових нагород впливали тогочасні військово-політичні події й обставини, а особливо військове протистояння.

Проте, знаний дослідник української закордонної школи О. Городиський, аналізуючи стан творення військової символіки, і зокрема відзнак, зазначає, що за роки державності не вдалося створити школу військового відзначення [3, с.4]. Знавець геральдики й фалеристики О. Сокольський зауважує, що «навіть у час нашої державності не спромоглися впровадити хоча б системи бойових відзначень, а задовольнилися дозволом ношення бойових відзначень, наданих нашим військовикам передше іншими державами» [11, с.31]. Ряд рішень було спрямовано на запровадження військових прапорів.

Таким чином, у період Української Держави Гетьмана Павла Скоропадського символіка війська розвинулася від простих елементів до цілком завершеного комплексу. Своє продовження символіка війська Української Держави знайшла у Збройних силах України. У 2015 році для підрозділу Почесної варті було встановлено форму одягу, що була розроблена і запроваджена ще за часів Гетьманату Павла Скоропадського.

Список використаної літератури

1. *Воронін В.* Люди, держава, нагороди... Нагородна система України ХХ–ХХІ століть: виникнення та розвиток в умовах політичних і соціально-економічних трансформацій держави і суспільства: [монографія]. – Харків: Фоліо, 2013. – 320 с.
2. *Історія українського війська (1917–1995) / Упоряд., передм. Я. Дашкевич.* – Львів: Світ, 1996. – 840 с.
3. *Городиський О.* Військові відзначення // *Вісті [український військовий журнал]*. – 1954. – Ч. 9–10 (47–48).
4. *Дубрівний П.* Сірожупанники // *За державність.* – 1964. – Зб. 10.
5. *Карпов В.* Військові прапори України. – К.: Українська хата, 2007.
6. *Карпов В., Табачник Д.* Українська військова символіка. – 2-ге вид., доп. й перероб. – К.: Либідь, 2006. – 264 с.; іл.
7. *Карпов В.В.* Історичні витоки української військової символіки та її розвиток в незалежній Україні: дис. ... док. іст. наук: 07.00.01 / ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2015. – 464 арк.
8. *Круковський О.* Фалеристичні сліди Синьої та Сірої Дивізії // *Знак [вісник Українського геральдичного товариства]*. – 2001. – Ч. 23.
9. *Отт-Скоропадська О.* Остання з роду Скоропадських. – Львів: Літопис, 2004. – 472 с.
10. *Скоропадський П.* Спогади (кінець 1917 – грудень 1918). – Київ-Філадельфія, 1995. – 492 с.
11. *Сокольський О.* Орден України // *Вісті комбатанта.* – 1976. – Ч. 2.
12. *Трембіцький В.* Прапори України 1918 року // *Знак [вісник Українського геральдичного товариства]*. – 1993. – Ч. 4.
13. *Харук А.* Крила України: Військово-повітряні сили України. 1917–1920 рр. – К. Темпора, 2008. – 96 с.; іл.
14. Центральний державний архів вищих органів влади та управління (далі – ЦДАВО) України, ф.1077, оп.5, спр.10.
15. ЦДАВО України, ф.1074, оп.2, спр.3.
16. *Чмир М.* Ідея гетьманської держави у символіці та емблематиці Української армії 1918 р. // *Знак [вісник Українського геральдичного товариства]*. – 2002. – Ч. 27.
17. *Штик Т.* Кораблі української флоти (1917–1918 рр.) // *Військово-історичний альманах.* – 2001. – Ч. 2(3). – С.76-91.

Отримано: 12.09.2018 р.

УДК 37+359.11+7.045:94(477)“1918”

Нашивочников О.О., кандидат історичних наук, капітан 2 рангу, начальник науково-дослідної лабораторії науково-дослідного центру воєнної історії НУО України імені Івана Черняхівського (м. Київ)

ПОДВИГ МОРЯКІВ МІННОГО ЗАГОРОДЖУВАЧА “ПРУТ” ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДЕРЖАВНУ СИМВОЛІКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Останні події, що відбуваються в Україні, спонукають до наукових пошуків у галузі історичної науки, зокрема здійснення ретельного розгляду сучасного розвитку військової символіки з урахуванням символів нашого минулого. У статті автором проаналізовано перебіг подій навколо створення Військово-морського прапору Української Народної Республіки та встановлено вплив героїчного вчинку моряків мінного загороджувача “Прут” Чорноморського флоту на військово-морську та державну символіку.

Ключові слова: *Військово-морський прапор, військова символіка, символи Українського Військового Флоту, Українська Народна Республіка, Чорноморський флот.*

З постановом Української Народної Республіки у 1917 р. проблема приналежності кораблів та інфраструктури колишнього Чорноморського флоту Російської імперії

постала досить гостро. Це змусило політичне керівництво задекларувати свою позицію стосовно Чорноморського флоту.

Отже, 14 (27) січня 1918 р. Українська